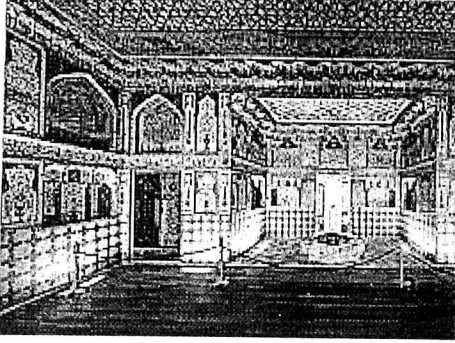

Qonaq odası

Düşmənə dolanmağın əsas və ümumi qaydası ondan ibarətdir ki, əgər dözmək, qayğı göstərmək, mükafat verməklə onları dost etmək, ürəklərindəki nifrətin, ədavətin kökünü kəsmək mümkündürsə, belə də edəsən — bundan daha gözəl tədbir ola bilməz. Nə qədər süni səmimiyyət, zahiri hörmət var, onu saxlamağa da soy etmək lazımdır. Heç bir vəchlə düşmənçiliyin aşkara çıxmasına yol verilməməlidir, çünki şəri məhv edib aradan qaldırmaq üçün xeyirdən qeyri bəşərə heç nə kömək edə bilməz. Düşmənin fitnəkar və axmaq hərəkətlərinə görə müvazinətdən çıxılmamalı, təmkinli, dözümlü olmalı, dava-dalaşın uzanmasına yol verməməlidir. Ədavətin aşkar münaqişəyə çevrilməsi nemətlərin aradan getməsinə, dövlətlərin öldən-ələ keçməsinə, ümumi faciə və bədbəxtliyə, mədəniyyət və sənətin məhv edilməsinə, böyük dağıntı və xəsarətin əmələ gəlməsinə, nahaq qanların tökülməsinə, başqa şər işlərin törəməsinə səbəb olar, dünyaya fitnə və çaxnaşma salar, dinə zərbə vurur, ixtilaf yaradır.

N.Tusi

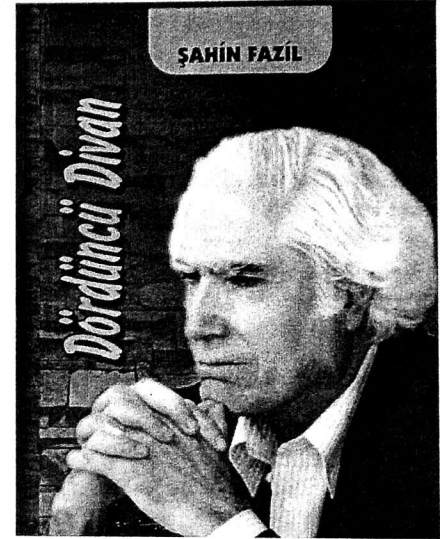
Kimlik

ŞAHİN FAZİL 1940-cı ilin 27 martında Quba şəhərində dünyaya göz açıb. 3 sayılı orta məktəbi bitirdəndən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin Şərqsünaslıq fakültəsində oxuyub. "Qızbəhövşə" adlı ilk şəri 1958-ci ildə "Qızıl Quba" qəzetində işıq üzü görüb...

Şərqsünaslıq fakültəsinin 5-ci kursundan Əfqanıstana ezam olunub, 3 ildən sonra Vətənə qayıdıb, 1974-cü ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. 1978-ci ilədək müxtəlif elmi nəşrlərdə tariximizin orta əsrlərinə dair məqalələr, ədəbi jurnal və qəzetlərdə isə əfqan şair və yazıçılarından tərcümələr çap etdirib.

1978-82-ci illərdə yenidən Əfqanıstana ezam olunan Şahin Fazil həmin ölkənin müxtəlif nazirliklərində tərcüməçi işləyib, 1983-85-ci illər arasında çalışdığı Azərbaycan EA-nın Tarix İnstitutundan 4-cü dəfə yenə Əfqanıstana göndərilib. Əfqanıstan Baş Nazirin və SSRİ Baş Müşavirinin mütercimi olub. Onu demək yerinə düşərdi ki, Şahin Fazil o illərdə Əfqanıstanın 3 Dövlət medalına layiq görülüb.

1996-cı ildə "Azərbaycan və Osmanlı imperiyası XV-XVI əsrlərdə" adlı doktorluq dissertasiyası müdafiə eləyib, 2004-cü ildən professorudur. Bütün bu illər ərzində Şahin Fazil ədəbi yaradıcılıqdan da əlini soyutmayıb. Əsasən klassik qezəl janrında əsərlər yaradan Şahin Fazil XX əsr ədəbiyyatımızda ilk "Divan" bağlamış şairdir. Sonra daha üç "Divan" ortaya çıxarıb. O, 135 yaşlı "Məcməüş-şüəra"nın

("Şairlər məclisi") tarixini yazmış və sonradan həmin tarixi "Təzkireyi-Şahin" adı ilə tanıtmışdır. 1998-ci ildən indiyədək həmin məclisə rəhbərlik edir. Bütün bunlardan əlavə də Şahin Fazilin bir neçə tərcümə kitabı işıq üzü görüb. 3 min səhifədən ibarət məşhur "Tarixə-ələmarayə-Abbasi" ("Dünyanı bəzəyən Abbasın tarixi") əsəri Şahin Fazilin bu sahədə gərgin əməyinin bəhrəsidir...

İndiyədək 31 elmi, bədii və tərcümə kitabının müəllifi olan Şahin Fazilin şerləri Türkiyə, İran, İraq, Əfqanıstan və Yaponiyada çap olunub...

ŞAHİN
FAZİL:

"Mən öz qəzəllərimi tərtəmiz ana dilimdə yazan şairəm..."

– Şahin müəllim, sizi özünə ən çox
çəkən hansıdır? – Elm, yoxsa poeziya?

– Hər ikisi. Yeknəsəklikdən qaçıram.

Elmdən yorulanda şerlə dincəlirəm.

– Şərin hansı vəznləri sizə daha
məhrəmdir?

– Fərqi yoxdur. Hər üç vəzn mənim
üçün doğmadır. Amma əruz vəznini mənə daha
yaxın olanıdır. İxtisasca şerqşünas olduğumdan
məni ən çox əruz özünə bağlayıb. Təbii ki, çoxlu
sayda sərbəst və heca vəznli şeirlər də
yazmışam.

– Rühunuza hansı şairlər daha yaxındır?

– Klassik şairlərimiz. Hələ orta

məktəbdə oxuyanda düşünürdüm ki, öz
yaratdıqları ilə dünya miqyasında şöhrət tapan
Nizami, Xaqani, Məhsəti kimi şairlər görənsə
niyə fars dilində yazıblar? Qubada mənim bir

ədəbiyyat müəllimim vardı: Turan Həsənzadə. O
da şerqşünas idi və fars dilini yaxşı bilirdi.
Deyirdi, o böyük şairlərin yazıb-yaratdıqları
dövrə fars dili ənənəvi poeziya dili olubdur, ona
görə.

– Bəs siz necə, heç fars dilində şeir
yazmısınız?

– Bəli. Nəinki yazmışam, hətta
Əfqanıstan və İranda, nisbətən az da olsa,
farsca şeirlərim çap olunub.

– Necə oldu ki, qədim şairlər demişsən,
"Divan" bağlamaq fikrinə düşdünüz?

– Klassik şairlərin demək olar ki,
hamısının möhtəşəm "Divan"ları olub. Onları
oxuya-oxuya gəlib çatdım Seyid Əzim Şirvaniyə.
O böyük söz ustadından sonra mən
ədəbiyyatımızda "Divan" görmədim. İyirminci
esrin əvvəlindən çonuna kimi ədəbiyyatımızda
"Divan"lara təsadüf olunmur və çox fikirləşdim
ki, şairlərimiz niyə və nə üçün "Divan"
bağlamırlar? Çox keçmədi ki, bu janrın çətinliyini
başla düşdüm. Axı "Divan"ın öz qayda-qanunları
var. Mən bu sahədə 1990-cı ildən çalışıram.
Azərbaycan ədəbiyyatında mənə qədər hər
şairin cəmi bir "divanı" olubdur. Məlumdur ki,
Məhəmməd Füzulinin üç divanı olmuşsa da,
onların fəqət biri Azərbaycan türkcəsində olub.
Onun ərəb və fars dillərində yazdığı divanlar da
çox məşhurdur.

– Yeğin ki, ömrünün boyu, bir şerqşünas
kimi çox "Divan"lar oxumusunuz?

– Əlbəttə. Necə ki mən bir qəzəlimdə
demişəm:

Yazmamışam "Divan"ı birdən-birə,
Bir neçə Divan oxuyub yazmışam.

– Sözlünüzdən belə çıxır ki, "Divan
bağlamaq" çətin işdir, eləmi?

– Əlbəttə ki, çox çətin! Əgər asan
olsaydı, özlerindən razı və şöhrətpərəst "qələm
sahiblərimizdən" bir çoxu "Divan" ortaya
çıxarırdı. Hər şeydən əvvəl "Divan" əruz
vəznində yazılmalıdır. Mənim birinci "Divanım"
haqqında ilk elmi məqalə yazın professor Tərhan
Quliyev məqaləsinin adını "Müasir Divan"
adlandırıb. Çünki mən "Divan" sahəsindəki
ənənəvi yoldan kənara çıxıb "divanıma" heca,
hətta sərbəst vəznli şeirlərimi də daxil etmişəm.
Bu, əlbəttə, divan yaradıcılığında bir yenilikdir.
Bəzi şeirlər məndən sonra "divan yaratmağa"
girişdilər, amma adını "divan" qoysalar da,
məqsədlərinə nail ola bilmədilər. Həmin
yazarların birinin "Divan"ı cəmi-cümletanı 75
səhifədən ibarətdir, bəziləri isə 200-250 səhifəni
aşa bilmədi. "Mən də divan yazsa bilərəm"
deməklə iş bitmir. Məndən sonra divanın
siqletini yalnız Gülarə Munis saxlaya bildi.

Mən canı qurban eləyənlərdənəm,
Ələmi heyran eləyənlərdənəm...

Nə'tü minacət varımdır neçə,
Şeirini "Divan" eləyənlərdənəm...

Xatırladım ki, Allahın tərif "minacət",
Peyğəmbərin vəsifə "nə't" adlanır. Qələmindən
yüzlərlə qəzəl, qəsidə, qit'ə, təzmin,

müxəmməs, müsəddəs, müsəbbə, mərşiyyə, rübai və s. janrlarda əsərlər çıxıb. Bütün "divanlarım" "Bismillah" ilə başlayır. Mən üzümü Allaha tuturam və Allah da mənim arzu və iltimaslarımı gerçəkləşdirir. "Təzkireyi-Şahin" adlı kitabımda demişəm:

"Bismillah" ilə sözüm şəkərli,
"Bismillah" ilə şeir dəyərlil.
Var kimdə ki, intizar behiştə,
"Bismillah" olar açar behiştə.
Sözlər sözüdür bu söz – cəvahir!
Allahın adı bu sözdə zahir!
"Bismillah"ı yazmasa qələm gər,
Şahində qələm ələm göyərdər.

– *Şahin müəllim, sizdən fərqli olaraq, əksər qəzəlxanlar öz qəzəllərini ələ bil qəsdən qəlizləşdirirlər.*

– Mən tam məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, anna dilimizə, bu gözəl dilin doğma söz və dəyimlərinə ögey nəzərlə baxan kəslərdə dil təəssübkeşliyi yoxdur və onlar təqlid yolunu tutmaqla, özü də bu olduqca asan, yolu bəlli dahi Füzulini, ya Seyid Əzimi zəif, çox zəif yamsılayanlar rolunu öhdələrinə götürmüşlər.

"Ari"ni "zənbur" edib sən,
səni "zənbur" sancsın
Gül kimi "bal" sözünü sən niyə
"Şəhd" eylərsən?

Sən yazan sözləri
Seyyid neçə il öncə deyib,
Yoxsa Seyyid Əzimə yetməyi
əhd eylərsən?

Var ikən şeir səmasında Füzuli günəşi,
Niyyə öz şamını yandıрмаğa
cəhd eylərsən?

Bilirik ki, yenilikçilərin köhnəpərəstlərə qarşı "mübarizəsi" hər dövrdə olub, həmin "mübarizə" bu gün də davam edir. Yenilikçi şairlər köhnə, tapdanmış yolla getməkdə mənə görmür, köhnəpərəstlər isə "köhnə hamam, köhnə tas" deyə-deyə köhnə ifadə, ibarə, istilah və izafətlərdən imtina etmək istəmirlər. Əgər mən özüm yenilikçi şair-qəzəlxan olmasaydım, bəlkə də, müasir qəzəlxanların getdikləri köhnə şeir yolu ilə hərəkət edərdim, özümü heç bir əziyyətlə salmadan bir dilin deyil, üç dilin qafiyələri ilə rahatca qəzəl yazardım, "gül-bülbül", "vüsal-hicran", "aşiq-məşuq" mövzularını naftalın iyi verən əcnəbi sözlərlə bəzəyərdim, qeyri-xəlqi qəzəllərə meydan verərdim. Bu, olduqca asan bir yoldur və mən əlli ildir ki, həmin asanlıqdan imtina etmişəm.

Əcnəbi sözlə nə vardır ki,
qəzəllər deməyə?

Ağı qarə, qaranı ağı yazırlar yenə də.

Yazılan kəlmələri dil utanır söyləməyə,
"Aşiq" in cəm'ini "üşşaq" yazırlar yenə də.

Qərribə burasıdır ki, müasir dövrdə yaşayan köhnəpərəst qəzəlxanlar özlərinin guya haqlı olduqlarını hər yerdə isbat etməyə çalışır, qəzəl dilinin "qəlizlik" zərurətini təbliğ edir, anna dilimizin sözləri ilə qəzəl yazmağın qeyri-

mümkünlüyünü iddia edirlər. Onlar ərəb və fars dillərini heç də bilmədikləri halda, bu dillərin sözlərini yerli-yersiz işlədərək qəzəl yazmaları olduqca mənasız bir əməldir:

O qəzəllər ki, yazırsan, yazaram,
dil bilirəm,
O qəzəl ki, yazıram mən,
yaza bilməzsən sən!

O müəlliflər bilmək istəmirlər ki, müasir dövrdəki azərbaycan oxucuları qəzəllərin qəliz söz və izafət tərkiblərinin mənasını bilmək üçün ciblərində ərəbcə-farsca lüğət qəzəldirməlidirlər.

Məni bir dəstə qəzəlxan gətiribdir tənqə,
"Dərman"ı "daru" yazırlar,
nə bilim "daru" nədir?

"Əndəlib", ya "sölövey" söyləmirəm
"bülbül"ə mən,
"Aycamallım" demişəm dilbərime,
"məhr" nədir?

– *Şahin müəllim, indi izninizlə, elmi fəaliyyətinizdən danışıq. Elmi əsərləriniz çoxdurmu?*

– Mən bilən kifayət qədərdir. Elmi, bədii yaradıcılığımı, habelə başqa dillərdən tərcümələrimi bir yere toplasaq, yalan olmasın, 1000 çap vərəqindən çox olar.

– *Sizin "Yaponiya səfərməməsi" adında kitabınız da var. Yəqin ki, o uzaq, gündoğan ölkəyə səfərinizdən sonra qələmə almırsız?*

– Bəli, Yaponiyaya Azərbaycan tarixşünaslığı haqqında mühazirə oxumağa dəvət olunmuşdum. Orada olduğum 10 gün ərzində 200-dən artıq səhifəlik bir kitab yazdım.

– *Yəqin ki, xarici ölkələrdə səfərdə çox olmusuz?*

– Bəli, elədir ki, var. Bilmirəm yaxşıdı, ya pis, amma məndə bir xasiyyət var. Hansı ölkəyə gedirəmsə, "səfərnəmə" yazıram.

– *Yəqin ki, İrana, Əfqanıstana hər bir səfəriniz ayrıca bir söhbətin mövzusuudur. Gəlin həmin söhbəti özgə dəfəyə saxlayaq...*

– Əlbəttə bu xeyli vaxt aparardı. O ola ki, bu günlərdə 23 dəfə İrana səfərim bərədə 800 səhifəlik bir kitabım çap olunub... Orda çox şey deməyə çalışmışam...

– *Hazırda nə üzərində çalışırsız? Əlinizdə nə iş var?*

– Əsərini fars dilində qələmə alan XVI əsrdə yaşamış azərbaycanlı Həsən bəy Rumulun "Əhsənüt-təvarix" – "Tarixlərin ən yaxşısı" – adlı böyük həcmli əsərinin 1-ci cildinin tərcüməsini bitirmişəm, sonra dini şeirlərimdən ibarət bütün şeirlərimi bir yərə toplayıb çap etdirmək fikrim var. "Azərbaycan haykuları və vakaları" adlı kitab da çapa hazırdır.

– *Allah qoysa mütləq.*

– 1200 səhifəlik "Quba tarixi" kitabım da bu günlərdə çapdan çıxmalıdır. Qismət olsa, oxuyarsınız.

– *Maşallah, bu qədər işə vaxtınız necə çatır?*

– Sözlün kəsəsini deyim. Adam öldürənə "qatil" deyirlər. Vaxtı öldürənə də mən "qatil"

deyərdim... Vaxtımın qədrini bilirəm deyə "qatil" olmaq istəməzdim...

Qəzel

Dövrən da Özünsən, dövlət də Özünsən,
Heyran da Özünsən, heyrət də Özünsən.

Əhsən sənə, əhsən, Sən xəlq eləyənən,
Xəliq də Özünsən, xilqət də Özünsən.

Kimsən? Haradansan?
E'caz yaradansan,
İmkan yaradansan, fürsət də Özünsən.

Zərgər də Özünsən,
həm zər də Özünsən,
Zivər də Özünsən, ziynət də Özünsən.

Loğmanlara hikmət Səndən yetib əlbət,
Loğman da Özünsən,
hikmət də Özünsən.

Taymı Sənə kimşə qiymət və qədirde?
Əlbəttə, qədir də, qiymət də Özünsən.

Dünyədə olanlar dünyada qalandır,
Varlıqlara var da, sərvət də Özünsən.

"Dövrən mənə tabe" kim söyləsə, yanlış!
Qüdrət də Özünsən, qüvvət də Özünsən.

Aləmdə nə varsa, pak isminə bağlı,
Nə`mət verən, ey Rəbb,
nə`mət də Özünsən.

Her yanda əyansən, Şahinlərə şansən,
Şöhret də Özünsən, şövkət də Özünsən!

Qəsida

Son nəbi olsan da, sənşən ümdə sərvər,
ya nəbi,
Həqq yolunda əzmlə oldun müzəffər, ya nəbi.

Səndən əvvəl, bəllidir minlərlə peyğəmbər gəlib,
Amma, səndən sonrasa yoxdu
peyğəmbər, ya nəbi.

Vermiş Xudanın özü qiymət sənə, zənn eylərəm,
Olmasan sən yerlər olmaz,
həm də göylər, ya nəbi.

Keçdiyin yollar bütün möminlərə yol göstərir,
Ey ziyalı, ey işıqlı, ey münəvvər, ya nəbi.

Sən ki, Rəbbin dəvətiylə me'raca yüksəlmişən,
Olmuş agah ələmə: Sən – Rəbbə yaver,
ya nəbi.

Her rəsulün bir risalet dövrü olmuşdur, fəqət
Sən əvəzsizsən, əvəzsiz elçi-rəhbər, ya nəbi.

Ey rəqibsiz, olmayıb-olmaz rəqibin heç zaman,
Təkcə sənşən ki, sənə yoxdu bərabər, ya nəbi.

Rəsmini çəkməkdə hərdən Qərbdəki rəssamlar,
Bilməzlərmi – elçiyə olmaz rıya – şər, ya nəbi?

Kim görüb gül çöhrəni? Surət çəkirlər uydurub,
Gör qələər vardır, nələr, Allah-Əkbər, ya nəbi.

Həzrət Allah son rəsul etmiş səni,
vərdirmiş şəkk?
Haqq önündə kimdi xaqan,
kimdi qeysər, ya nəbi.

Çox hədisdən söz yığıb öyrənmişəm idrakini,
Sözlərin zər timsalımı, sənə zərgər, ya nəbi.

Sağlıq olsun, Şahina,
şə' nində "Divan" bağlaram,
Söylərəm e'cazlarından mən sərəsər, ya nəbi.

Bədbinləşdim Qarabağsız...

Ərz etdi ki, aşıq, gedib öz halına ağla,
Öz bəxtinə ağla, qara iqbalına ağla.

Saç-baş ağanb, sanki dəyirmanda olubsan,
Bax güzgülüyə hərdən, şələ saqqalına ağla.

Göz yaşı üzündən qurumur dəsmalın əldə,
Dəsmalına diqqət elə, dəsmalına ağla.

Bir gör nə qədər qaçqınımız,
köçgünümüz var,
Qəlbində qurumdan da qara xalına ağla.

Qartalları quzğunlara gördükdə giriftar,
Quzğunlara tabe neçə qartalına ağla.

Bəsdir, "İgidəm" söyləyibən iftixar etmə,
Başında çadır boyda olan şalina ağla.

Şahin, neçə ildir ki, pərişan yaşayırsan,
Bəxtin səni güldürmədi, iqbalına ağla.

Xoşbəxt ölü

Bir gün tərək edərək qəmi, büsəti
Üz tutub gedərək axır mənzilə.
Bağlanın hamının ömür kitabı,
Yaradan yaradıb həyatı belə.

Nə pəncərəsi var, nə də qapısı,
Qaranlıq, dansqal, həzin bir otaq.
Bir kərə qapanan qəbir qapısı
Heç zaman, heç kəsə açılmayacaq.

Arabir görsələr yuxuda yuxu,
Arabir Şahini xatırlasalar,
Demək, bir ölüyə məhəbbətli bu,
Demək, bir qəbirdə xoşbəxt ölü var.

